

Використані джерела:

1. Ми тут покликаємось на переклад тексту “Пактів й Конституцій...” з оригіналу латинською мовою за виданням: “Пакти й Конституції...” / В кн. А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. Історія української Конституції. – К., 1993. – С. 25-37.
2. Смолій В. А., Степанков В. С. Інститут влади в політичній системі України (середина – друга половина XVII ст.). / В. А. Смолій, В. С. Степанков. – К., 2014. – 244 с.
3. Чухліб Т. Ідеальна держава в Україні? Козацький проект 1710 р. / Т. Чухліб. – К., 2011.
4. Мошовський Т. Народження чи пробудження суб’єкта історії. В кн. Східноукраїнський конфлікт в контексті глобальних трансформацій / Т. Мошовський. – Дон., 2015.
5. Терещенко Юрій. Скарби історичних традицій / Юрій Терещенко. – К., 2011.

Огірко Р. С., Ярешко Д. Морально-етические основы Украинского казаческого государства по Конституции Пилипа Орлика.

Определяющей особенностью морально-этических принципов украинского казацкого государства по Конституции Пилипа Орлика, которая полностью выделяет ее из числа других Конституций, является ее безусловно христоцентрический характер, когда взаимоотношения государства и общества со Святым Богом и между собой и людьми предусматривается вести прежде всего на духовной, моральной основе, а сам казацкий, общественный и государственный строй остается демократическим, рациональным и нетеократическим.

Ключевые слова: Святой Бог, Родина, православная вера, Казачество, единство, мораль.

Ogirco R., Yareshco D. Moral and ethical principles of Ukrainian Cossack State in the Pylyp Orlyk Constitution

By a determining feature morally ethics principles of the Ukrainian cossack state on Constitution of Pylyp Orlika, which fully selects it from a number other Constitutions, is it sure christocentric character, when mutual relations of the state and society with the Sainted God and between itself and it is foreseen to conduct people foremost on spiritual, moral basis, and a cossack, public and state line-up remains democratic, rational and untheocratic.

Keywords: Sainted God, Motherland, orthodox faith, the Cossacks, unity, moral.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 329.286:34]:323.272

Макарова О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ І РЕВОЛЮЦІЯ: ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОЗВ’ЯЗКУ

У статті простежується зв’язок між низьким рівнем правової культури, правовим нігілізмом посадових осіб органів державної влади та розгортанням революції в державі. Аналізуються події революцій часів незалежної України та деяких революцій зарубіжних країн.

Ключові слова: правовий нігілізм, революційна ситуація, революція, правова культура.

Події кінця 2013 – початку 2014 років в Україні, військова агресія проти нашої держави, втрата контролю над частиною територій, загострення соціально-політичної, економічної ситуації в державі вимагає наукового підходу до оцінки стану та перспектив розвитку правової держави в Україні. На сьогоднішній день в нашій

державі існує низка актуальних проблем, розв'язання яких є визначальним для відновлення миру в українському суспільстві. Важливе значення, на наш погляд, має загальна та правова культура громадян і органів державної влади, зокрема. Визначальними складовими загальної культури в контексті політичного становища в державі є рівень політичної, правової та моральної культури, стан дотримання чинного законодавства, рівень довіри до державних інституцій, забезпечення гарантованих Конституцією прав та свобод людини і громадянина.

Правова культура виконує декілька функцій, головною серед яких, у контексті нашого дослідження, є стабілізація державного правопорядку, тобто підтримання тих норм поведінки посадових осіб держави, які найбільшою мірою відповідають інтересам людини та суспільства [1], сприяють забезпеченню міжнародних стандартів прав та свобод людини і громадянина. Нерідко, нехтування останніми, головною причиною чого вбачаємо в поширенні різноманітних форм деформації правосвідомості, найбільш розповсюдженою з яких є правовий нігілізм, призводить до обурення народних мас, згуртування їх з метою захисту своїх порушених прав, зрештою до розгортання масових протестів і революційної ситуації¹.

Останнім часом актуальність проблеми правосвідомості та правової культури громадян, подолання явищ різних форм деформації правової свідомості, особливо правового нігілізму, стали предметом підвищеної уваги з боку науковців, серед яких відзначимо роботи О. Н. Агакерімова, О. В. Волошенюка, В. В. Головченка, Н. М. Оніщенко та інших.

Водночас поза увагою дослідників лишається таке важливе питання: чи пов'язані між собою розгортання революційної ситуації в державі з порушенням прав та свобод людини і громадянина, ігноруванням норм права посадовими особами, що, по суті, є правовим нігілізмом. Тому метою дослідження є з'ясування чи є зв'язок між революцією та правовим нігілізмом.

Деякі автори [3, с. 100] розглядають революцію, як крайню форму прояву правового нігілізму. Ми вважаємо, що правовий нігілізм може передувати революції. Адже, як правило, вона не виникає зненацька. Нерідко відсутність гідних умов життя, недосконале законодавство або недотримання останнього, особливо у сфері забезпечення прав і свобод людини може викликати невдоволення населення, яке поступово може перерости у революційну ситуацію, яка, власне, передує революції.

Перш за все спробуємо з'ясувати сутність революції як явища, а також факторів, що сприяють її розгортанню.

На думку О. М. Сліпушко, революція – докорінний переворот, який призводить до ліквідації віджилого, утвердження нового, прогресивного [4, с. 171].

У Юридичній енциклопедії під революцією розуміється різкий, стрибкоподібний перехід від одного якісного стану до іншого, від старого до нового в розвитку певних явищ природи, суспільства, пізнання; переворот у суспільному розвитку або його вияв у тій чи іншій сфері життя [5, с. 253].

Революція – корінні якісні зміни політичної системи чи режиму шляхом

¹ Революційна ситуація – це політична обстановка, яка передує революції та характеризується масовим революційним переворотом, включенням широких прошарків пригнічених класів до активної боротьби проти існуючого ладу [2, с. 573].

скидання існуючого ладу, здатні потягти за собою радикальну перебудову суспільних та економічних відносин [6, с. 540].

Досліджуючи взаємозв'язок правового нігілізму та революції, спробуємо проаналізувати цю проблему на прикладі революцій часів незалежної України. Розглядаючи наслідки подій 2004 р. в Україні, слід зазначити, що одним з них є наявність і досі невирішеного спору серед науковців з приводу того, яке саме поняття повною мірою характеризує події того часу.

Так, наприклад, канадський аналітик П. Армстронг запропонував ідею “стаглюції”, яку визначив як гібрид короткострокових очікувань та довготривалих випробувань: “Одна справа – це швидка та запаморочлива зміна влади, а зовсім інша – очікувати таке ж швидке вирішення базових проблем посткомуністичних країн” [7, с. 11]. Думка канадського аналітика, на наш погляд, є доволі цікавою і що найголовніше – вона досить влучно характеризує події того часу. З одного боку, “швидка та запаморочлива зміна влади” таки відбулася, з іншого, – “вирішення базових проблем” так і не знайшло свого розв'язання. Більше того, за результатами Київського міжнародного інституту соціології, 72% опитаних основною причиною політичної кризи в Україні вважають боротьбу політиків за владу [8].

У контексті взаємозв'язку правового нігілізму та революції вважаємо за необхідне розглянути ці явища через призму правової культури правлячої еліти та суспільства в цілому. Слід зазначити, що в демократичній, правовій державі дуже важливо, щоб усі громадяни і особливо правляча верхівка мали високий рівень правової культури. Адже на прикладі тієї самої еліти і формується певною мірою правова культура і правосвідомість громадян. Слід наголосити на тому, що високий рівень правової культури повинен бути притаманний і тим особам, які тільки прагнуть зайняти високі посади в державі.

Розглядаючи проблему правової культури правлячої еліти на прикладі виборчої кампанії 2004 р., слід констатувати, що особи, які претендували на вищі державні посади використовували усі дозволені й заборонені методи для досягнення поставленої мети, нехтуючи не лише моральними, але й правовими нормами. Передумовами Помаранчевої революції, на наш погляд, стало небажання громадян України миритися з корупцією та масовими порушеннями чинного законодавства, зокрема прав громадян. А безпосереднім імпульсом до масових мітингів і маніфестацій стали фальсифікації результатів виборів.

Як свідчить досвід розвинутих демократій, триває поступовий процес розвитку гуманітарних технологій з одночасним витісненням технологій деструктивних на узбіччя політичного життя. На жаль, в сучасній Україні тенденції дещо інші, оскільки у нас існує благодатний ґрунт для застосування маніпулятивних технологій, що було пов'язано з перехідним станом українського суспільства, політичною й економічною нестабільністю, його соціальною неструктурованістю, низькою політичною культурою як самого суспільства, так і політичної еліти. На думку О. Приходько, кампанії компроматів аморальні за своєю сутністю, вони дискредитують саму ідею чесних демократичних виборів, знижують довіру до влади, політиків, сприяють зростанню правового нігілізму, виборчого абсентеїзму [9, с. 16-17]. Підриває віру в престиж права і правова демагогія високопосадовців та кандидатів на виборні посади, породжуючи, тим самим, правовий ідеалізм і правовий фетишизм серед громадян держави.

Цілком погоджуємося з думкою О. Костенка, який, розглядаючи феномен “помаранчевої” революції, зазначив, що криміналізм проявлявся в усіх сферах суспільного життя. Не міг він не проявитися і під час виборів Президента України 2004 року. У дослідженні науковець робить висновок про те, що саме маніпуляція виборами стала приводом для “помаранчевої революції”. А криміналізм, згідно із доктриною політичної кримінології, є основним, якщо не єдиним чинником більшості революцій в історії людства. Крім того, науковець зазначає, що найважливішим результатом цієї революційної реакції є те, що вона відкрила шлях для розвитку соціальної культури громадян, що дасть можливість вийти із стану криміналізму і ввійти у стан демократизму [10, с. 6-7].

Оцінюючи події під час президентських виборів 2004 р. в Україні, слід зазначити, що масові мітинги на центральній площі столиці та сотень інших міст і селищ – це був протест, своєрідна відповідь небайдужих, політично зрілих, свідомих до свого майбутнього громадян на численні порушення та фальсифікації результатів виборів. Це була боротьба народу за справедливість, відстоювання свого законного права на вибір, до речі, закріпленого Конституцією України, боротьба проти ігнорування та нехтування природними правами, зрештою, свободи, демократії, загальноприйнятих прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина.

Аналізуючи події кінця 2013 – початку 2014 років, з наслідками яких Україна бореться й сьогодні, можемо сказати, що причиною виходу людей на Майдан стала відмова тодішнього Президента України від підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом. Однак за результатами соціологічного опитування найбільш поширеними причинами, які призвели до всенародного обурення, громадяни назвали прагнення змінити життя в Україні, згортання демократії, загроза диктатури, прагнення змінити владу в країні, жорстоке побиття демонстрантів на Майдані [11].

Проаналізувавши події Помаранчевої революції та Революції гідності, стає очевидним той факт, що передумовами виникнення та розгортання обох революцій є недовіра до органів державної влади, небажання громадян миритися з корупцією, порушенням прав та свобод людини і громадянина. Все це свідчить про високий рівень правового нігілізму високопосадовців, який може призводити до обурення народних мас і розгортання революційної ситуації в державі.

Для більш детального вивчення проблеми взаємозв'язку революції та правового нігілізму, вважаємо за доцільне розглянути ці явища на прикладах не лише України, а й зарубіжних країн. Схожими за своєю сутністю до проаналізованих революцій в Україні є революція Гвоздик в Португалії, революція в Чехословаччині, революція Троянд в Грузії та Тиха у Квебеці. Так, передумови останньої особливо схожі з подіями під час президентських виборів 2004 р. в Україні. У Квебеці так само прогресивна еліта разом виступили проти фаворитизму у владі, корупції та фальсифікацій виборів, знайшли консенсус і здійснили важливі суспільні реформи, що докорінно змінили Квебек. Так само купівля голосів, корупція серед чиновників, які брали участь у виборчому процесі – стала нормальною практикою. Для перемоги на виборах використовувалися всі можливі засоби і кошти. На індивідуальному рівні фаворитизм у владі використовувався в селах, де можна було легко проконтролювати: за кого віддали свій голос селяни [12, с. 164, 168].

У світовій історії із особливо значущих революцій, які дійсно призвели до якісно

нових змін у житті країни, можна назвати революцію Мейдзі, Лютневу революцію 1917 р. в Росії, Жовтневу революцію 1917 р. в Росії, Велику французьку революцію, Тиху революцію та ін.

Так, передумовами Французької революції (1789) були політична і соціальна кризи в державі, нерівність різних верств населення (багаті податків не платили, тому весь податковий тягар покладався на бідні верстви населення). Масове незадоволення народу такими умовами життя, нерівністю і породило революцію.

Французька революція – найрадикальніша з усіх ранніх буржуазних революцій, в результаті якої було ліквідовано феодально-абсолютистський порядок у країні, підірвано його основи в інших державах, утверджено у Франції буржуазний лад та відповідний тип держави і права [13, с. 321].

Подібна ситуація спостерігалася і за часів революції Мейдзі (1867). В умовах, коли держава перебувала у складному соціально-економічному становищі, всіляко обмежувалися права простих людей, особливо бідних верств населення. Все це зумовило масове невдоволення населення і, як наслідок, повстання. Революція Мейдзі призвела до ліквідації феодальних відносин в країні. В результаті з'явилася перша Конституція Японії та встановлено статус імператора як глави держави, який був наділений широким колом повноважень.

У результаті Лютневої революції 1917 р. в Росії було повалено самодержавство. Революція започаткувала демократизацію усіх сфер суспільного життя. Однак перетворення відбувалися непослідовно, суперечливо, породили нову революційну ситуацію, яка була використана більшовиками для здійснення Жовтневої революції 1917 р. в Росії [14, с. 539]. Відправним пунктом і кульмінацією останньої вважається збройне повалення Тимчасового уряду Росії, сформованого в результаті перемоги Лютневої революції 1917 р. в Росії, і прихід до влади партії більшовиків, яка проголосила встановлення радянської влади, початок ліквідації капіталізму і перехід до соціалізму [15, с. 439]. Згодом було прийнято низку прогресивних законів, ліквідовано застосування певних заходів (арешти без суду та ін.). Спеціальним актом (серпень 1917 р.) було введено критерії використання в нових умовах старих законів та постанов [16, с. 38-39].

Як зазначає В. П. Горбатенко, Жовтневій революції сприяв уповільнено-непослідовний характер дій Тимчасового уряду як законного правонаступника царської влади, зокрема: допущення двовладдя; невирішеність робітничих, аграрних і національних питань; невизначеність подальшої участі країни у світовій війні. В умовах слабкості і хитань офіційної влади навіть у питаннях, які можна було вирішити правовим шляхом, поступово склалася ситуація невідворотності широкого застосування прямої революційної дії. Значною мірою сприяли цьому нігілістичне заперечення права, яке в Росії “йшло справа і зліва”, послаблення “особистісної самосвідомості” та “заглиблення у знеосіблений колектив” (М. О. Бердяєв) [14, с. 439-440].

Як зазначає В. Селіванов, відсутність у післяреволюційній Росії того суспільного консенсусу, який зумовлює використання демократичних засобів соціального управління, визначило механізм революційного будівництва [17, с. 11]. І дійсно, після Жовтневого перевороту всю колишню державно-правову систему було піддано руйнуванню. Більшовики, проголосивши своє правління, взялися за роботу по

створенню “нового світу” і зразу ж почали реалізовувати на практиці нічим не обмежену диктатуру. Так, Раднаркомівськими декретами було ліквідовано суд і всю систему правосуддя. Їх замінили ревтрибунали, які судили на власний, чисто класовий лад, а саме на основі пролетарської совісті та революційної правосвідомості. Тривалий час вироки не можна було оскаржити ні в апеляційній, ні в касаційній інстанціях. Юристів у трибуналах практично не було. У 1917–1918 р. чи не єдиною мірою покарання була смертна кара – розстріл. А люди, яких засудили до страти не мали можливості ніяким чином відстояти власне право на життя та свободу. До цього ще можна додати практично неконтрольований самосуд та відсутність вільної преси. До речі, на прикладі Французької революції В. Ленін був упевнений в тому, що нещадність та масштабність в репресіях – головна умова досягнення перемоги. Макіавеллівський вислів, що переможців не судять, а для досягнення результату всі засоби підходять, – став альфою та омегою Ленінського плану побудови соціалізму в Росії [18].

Розглядаючи сучасне праворозуміння, Р. А. Ромашов зазначає, що результативність права проявляється в досягненні цілей правового впливу. При цьому критерієм результативності є досвід. Зокрема, досвід правового розвитку Росії в ХХ ст. свідчить про неефективність правових систем Російської Імперії й Радянського Союзу: результатом подібної неефективності в першому випадку була Жовтнева революція, у другому – розпад СРСР [19, с. 6].

Беручи до уваги аналіз передумов значної кількості революцій ХVIII – ХХ ст., приходимо до висновку, що нігілістичне заперечення права, недотримання прав та свобод людини є безпосередніми чинниками до розвитку революційної ситуації, яка є передумовою революції. Отже, правовий нігілізм і революція тісно взаємопов'язані між собою, більше того, перший передує останній.

З огляду на викладене, приходимо до висновку, що без належного рівня правової культури політичної еліти існування соціальної, правової, демократичної держави просто неможливе. Рівень правосвідомості та правової культури суспільства в цілому прямо залежить від рівня правової культури окремих осіб (правлячої верхівки). Адже низький рівень загальної культури останніх неминуче призводить до зниження авторитету до органів державної влади з боку громадян та зростанням революційних настроїв.

Як зазначає В. Селіванов, головною метою сучасної державної влади в Україні має бути пошук шляхів досягнення суспільного блага за рахунок визнання і узгодження інтересів як окремої людини, так і всієї спільноти. А це може бути важливим лише за умови, якщо державна влада на всіх рівнях буде максимально відкритою для українського народу, якщо держава набуде людського виміру, а в суспільстві реально будуть проведені соціальні реформи [20]. Тоді й не виникатимуть суперечності, які будуть розв'язуватися переворотом або створенням революційної ситуації в державі.

Соціологічне дослідження, проведене в 2013–2014 роках, демонструє сумні реалії – низький та падаючий рівень довіри до всіх ключових інститутів та політичних гравців [21], а готовність українців до протестів та масових мітингів складає 43,3 % [22].

На підставі вищевикладеного приходимо до висновку, що одним із аргументів взаємозв'язку нігілізму та революції є низький рівень загальної культури правлячої еліти. Зазначене ще раз підкреслює, що посадові особи органів державної влади повинні працювати на досягнення суспільного блага, а не задоволення власних потреб. Це буде можливе лише за умови високого рівня моральної, політичної та правової культури високопосадовців.

У контексті досліджуваної проблеми нам видається важливим простежити революцію з точки зору позитивного або негативного явища. На наш погляд, досліджуване явище не можна оцінювати однозначно. Так, з огляду на події, які, як правило, супроводжують революцію, а саме накопичення суперечностей у суспільстві, що розв'язуються переворотом, підйом народних мас, тиск “знизу” (“зверху”), кровопролиття, збройні сутички тощо, однозначно можна сказати, що це явище є негативним. Однак, якщо взяти до уваги причини, які передують революції (невдоволення народних мас рівнем життя, нерівність верств населення, обмеження прав і свобод, двовладдя, корумпованість, порушення чинного законодавства з боку правлячої верхівки), то побачимо, що це далеко не так.

Отже, якщо оцінювати революцію з точки зору причин, які передують її розгортанню, то можна зробити висновок, що вона є позитивним явищем, адже суспільство таким чином намагається захистити свої законні права та свободи. Що ж стосується подій, які є невід'ємною частиною будь-якої революції – це явище негативне.

Підводячи підсумки, зазначимо, що між революцією та правовим нігілізмом, безперечно, існує зв'язок. Оскільки революція у широкому значенні цього слова полягає у бажанні змінити існуючий порядок в державі. Тому саме нігілізм правлячої верхівки і призводить до невдоволення народних мас, кульмінацією якого є розгортання революційної ситуації та, власне, революції. Так, низький рівень загальної культури (особливо таких її компонентів, як моральної, політичної, правової) правлячої еліти є наслідком нехтування загальнолюдськими цінностями, порушення прав та свобод громадян тощо. Крім того, нерівність, криміналізація суспільства, декларативність чинного законодавства – всі ці проблеми, з одного боку, є тими передумовами, які “провокують” революційну ситуацію, а з іншого, – є проявами правового нігілізму. Це і доводить наявність зв'язку між революцією та досліджуваним явищем.

Використані джерела:

1. *Головченко В.* Конституційно-правова культура як чинник стабілізації державного правопорядку / В. Головченко, А. Потьомкін // Віче. – 2008. – № 9-10. – С. 32-34.
2. *Философский энциклопедический словарь* / [ред. кол.: С. С. Аверинцев, Э. А. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильичев и др.]. – М. : Сов. Энциклопедия, 1989. – 815 с.
3. *Осика І.* Правовий нігілізм та правова культура / І. Осика // Право України. – 2001. – № 7. – С. 98-101.
4. *Тлумачний словник іншомовних слів* / авт.-уклад. О. М. Сліпушко. – К. : Школа, 2006. – 288 с.
5. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. – Т. 5: П-С / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 1998. – 736 с.
6. *Политика: Толковый словарь: Русско-английский* / под ред. Айна Маклина. – М. : “ИНФРА-М”, Издательство “Весь Мир”, 2001. – 768 с.

7. Флікке Г. Після Помаранчевої революції: перехідні явища і рушійні сили у бік консолідації // По той бік розуміння: Україна та Європа після Помаранчевої революції : за матеріалами міжнар. наук. семінару “Перед визнанням: Україна та Європа після Помаранчевої революції” : зб. наук. ст. / Г. Флікке (заг. ред.), С. Кисельов (заг. ред.). – К. : Атіка, 2006. – С. 8–25.
8. Думки населення України щодо виходу з політичної кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kiis.com.ua>.
9. Приходько О. “Об’єктивність” на замовлення / О. Приходько // Віче. – № 1(154). – 2005. – С. 14-17.
10. Костенко О. Феномен “помаранчевої революції” у світлі політичної кримінології / О. Костенко. // Віче. – № 1 (154). – С. 6-7.
11. Майдан-2013: хто стоїть, чому і за що? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=216&page=13>.
12. Мусієнко Н., Мусієнко О. З досвіду революцій: Тиха та Помаранчева // По той бік розуміння: Україна та Європа після Помаранчевої революції : за матеріалами міжнар. наук. семінару “Перед визнанням: Україна та Європа після Помаранчевої революції” : зб. наук. ст. / Г. Флікке (заг.ред.), С. Кисельов (заг. ред.). – К. : Атіка, 2006. – 227 с. – С. 164-177.
13. Юридична енциклопедія: В 6 т. – Т. 1: А–Г / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 1998. – 672 с.
14. Юридична енциклопедія : В 6 т. – Т. 3: К–М / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 2001. – 792 с.
15. Юридична енциклопедія : В 6 т. – Т. 2: Д–Й / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. – К. : “Укр. енцикл.”, 1998. – 744 с.
16. Баглай М.В. Конституционное право Российской Федерации : учебник для вузов. – 3-е изд. – М. : Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА. – ИНФА-М), 2001. – 800 с.
17. Селіванов В. Духовно-моральне відродження – імператив України / В. Селіванов // Віче. – 1996. – № 2 (47). – С. 3-27.
18. Курочкин А. К. Исторические корни государственно-правового нигилизма в современной России. Сборник научных трудов “Социально-экономические проблемы развития России и процессы глобализации: потенциал возможного”. – СПб. : Институт бизнеса и права, 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ibl.ru/konf/061207/58.html>.
19. Ромашов Р. А. Реалистический позитивизм: интегративный тип современного правопонимания / Р. А. Ромашов // Правоведение. – 2005. – № 1. – С. 4-12.
20. Селіванов В. Державна влада як елемент державно упорядженого суспільства в Україні / В. Селіванов // Право України. – № 9. – 2006. – С. 10-16.
21. Криза довіри в Україні: новий фундамент кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uais.me/trust_crisis/.
22. Нинішня готовність українців до протестів така ж, як і в лютому 2014-го – опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/UKRAINE/ninishnya-gotovnist-ukrayinciv-do-protestiv-taka-zh-yak-i-v-lyutomu-2014-go-opituvannya-160441_.html.

Макарова Е. В. Правовой нигилизм и революция: проблема взаимосвязи.

В статье прослеживается связь между низким уровнем правовой культуры, правовым нигилизмом должностных лиц органов государственной власти и развертыванием революции в стране. Анализируются события революций времен независимой Украины и некоторых революций зарубежных стран.

Ключевые слова: *правовой нигилизм, революционная ситуация, революция, правовая культура.*

Makarova O. V. Legal nihilism and revolution: the problem of the relationship.

The article traces the connection between the low level of legal culture, legal nihilism Officials bodies of state power and the deployment of the revolution in the country. Analyzes the events of the revolution time of independence of Ukraine and some foreign countries revolutions.

Keywords: *legal nihilism, revolutionary situation, the revolution, legal culture.*